

HÉ JOCHIE

© 2025 Roos Hamelink

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Vormgeving omslag en binnenwerk bij Barbara
Illustraties Eva Straver

ISBN 9789039101377
NUR 500

www.stourtje.nl, @stourtje
@zlpublishers

Zwartjes & Labović is onderdeel van VBK|media, Utrecht

Zwartjes & Labović vindt het belangrijk om op milieu-vriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

HISTORISCHE STADSWANDELING
DOOR **UTRECHT**

UTREGS *Tourtje*

ZWARTJES & LABOVIĆ

Inhoud

Voorwoord	7
1 Stadsie	8
2 Holen (I)	10
3 Bluf	12
4 Stamkroeg	14
5 Big in Japan	16
6 Oranje boven	18
7 Papa zijn	20
8 Dorst	22
9 Kopstuk	24
10 Holen (II)	26
11 Frankeren	28
12 Takelen	30
13 Winkels met Stijl	32
14 Nachtdier	33
15 Vrouwenzaak	34
16 Louis	36
17 Meer blauw op straat	38

18	Graansilo	40
19	Gouden kooi	42
20	Dolle Jonker	43
21	Slimpie	44
22	Eyckje	46
23	Veni vidi vici	48
24	Samen delen	50
25	Adrianus VI	52
26	Voetlicht	53
27	Telefooncentrale	54
28	Bevrijdingsdag	56
29	Fantast	57
30	Gerard van de Nacht	58
31	Utregs volkslied	59
	 Bronnen	 60
	Beeldverantwoording	62

Voorwoord

Dik tien jaar geleden kwam ik in Utrecht aan om te studeren. Geschiedenis en daarna Neerlandistiek. Het vak 'dialecten' vond ik geweldig. Jammer genoeg leerde ik er niet over het plat-Utrechts. Dat kwam ik pas tegen tijdens het onderzoek voor dit Stourtje. Misschien hoor je het nog in Wijk C, de oude volksbuurt waar de wandeling doorheen gaat. De *a* wordt daar *aa*, en *aa* dan weer *ao*. De *t* blijft weg aan het einde van een woord: *grach*. Of komt erbij waar-ie niet hoort: *Ik gaot naor Utreg*. Ook kwam ik erachter dat ik avonden lang jaartallen uit de Franse tijd heb zitten stampen in de universiteitsbibliotheek, zonder ooit te weten dat mijn studeerplek het paleis van Lodewijk Napoleon is geweest. O, en de Dom: ik vind 'm zo mooi. In mijn herinnering stond hij altijd in de steigers. Nu torent-ie weer trots boven Utrecht uit, en dit Stourtje slingert er vrolijk omheen.

Roos Hamelink

De wandeling

Start bij het marmeren reliëf van de Catharijnepoort op de Vredenburgkade tussen TivoliVredenburg en de singel.

Vanaf Utrecht CS: volg uitgang 'Centrum'. Ga onder het bollandak (Stationsplein) links richting Smakkelaarsveld en dan met de (rol)trap of lift naar beneden. Sla rechtsaf en ga de singel over richting TivoliVredenburg. Na de brug meteen rechts staat het reliëf van de Catharijnepoort aan de waterkant.

1. Stadsie

1122: misschien wel het belangrijkste jaar voor Utrecht. Keizer Hendrik V kwam naar het bisdom om Pinksteren te vieren met bisschop Godebald en te vergaderen op het terrein van de oude Romeinse burcht naast de Domkerk. De afdamming van de Kromme Rijn lag op tafel. Tijdens de vergadering ontstond ruzie over wie wat zou betalen en over de hoge toltarieven van de bisschop. De vlam sloeg in de pan. Dienstmannen en

hovelingen raakten slaags en de bisschop werd gevangengezet. Na een flinke som geld kwam hij vrij, maar wat bleef was de deuk in zijn ego. De Utrechters hadden de keizer gesteund en werden daarvoor beloond. Hendrik verlaagde de tol en – nog belangrijker – gaf Utrecht stadsrechten. En een echte stad heeft een muur, zo ook Utrecht. Voortaan kwamen de mensen via de Catharijnepoort of een van de drie andere poorten binnen.

Steek via het stoplicht de drukke straat (Vredenburg) over. Heel even rechts en dan links de Korte Koestraat uitlopen. Rechtsaf (Lange Koestraat) tot nr. 45.

2. Holen (I)

Welkom in Wijk C, ooit de Jordaan van Utrecht. Halverwege de negentiende eeuw, rond de industriële revolutie, werd het drukker in de volksbuurt. Hier waren veel fabriekjes en goedkope woningen. Alles met dak werd verhuurd. Tuinen en binnenplaatsen werden volgeplempt. Er ontstonden nauwe straatjes en stegen, dubbele rijen woningen, en ook in kelders en op zolders gingen gezinnen wonen, soms met wel tien kids. Riolering was er niet. Poepen deden velen op straat, want 'secreten' waren er te weinig; twintig huishoudens moesten het met één pot doen. Daartussen scharrelden de varkens rond en hoopte mest zich op. 'Holen', noemde geschiedschrijver Jacobus Scheltema de woningen in 1828: 'Al wilden de mensen, zij kunnen in zulke woningen niet zindelijk en tevreden zijn.'

(ON)TEVREE IN WIJK C (1909)

Vervolg de Lange Koestraat, ga linksaf de Willemstraat in tot nr. 29.

3. Bluf

Na de zoveelste cholera-uitbraak nam de gemeente maatregelen: voortaan zou een poepkar de poeptonnetjes ophalen, er kwam een park – voor een gezonde, frisse neus – en krotten werden gesloopt om er later, in de twintigste eeuw, winkels en kantoren te bouwen. Herman Verheul, een kunstenaar, zag zijn Willemstraat liever als het Montmartre van Parijs en maakte een afspraak bij het stadhuis. Een ambtenaar moest hem teleurstellen: 'Ach meneer, geen kans, heel Wijk C gaat plat!' Waarop Herman zei: 'Ja maar daar is het comité het niet mee eens.' Een comité was er niet, maar het bracht de bewoners wel op een idee. Het Wijk C Komitee werd geboren. Vanuit hun eigen Buurtwinkel, hier op nr. 27-29, voerden de leden strijd. Op de plek van ingetekende parkeerplaatsen zagen ze liever sociale woningbouw. Het Komitee 'won'. Als het aan de gemeente lag, stond je nu voor een flat of garage.

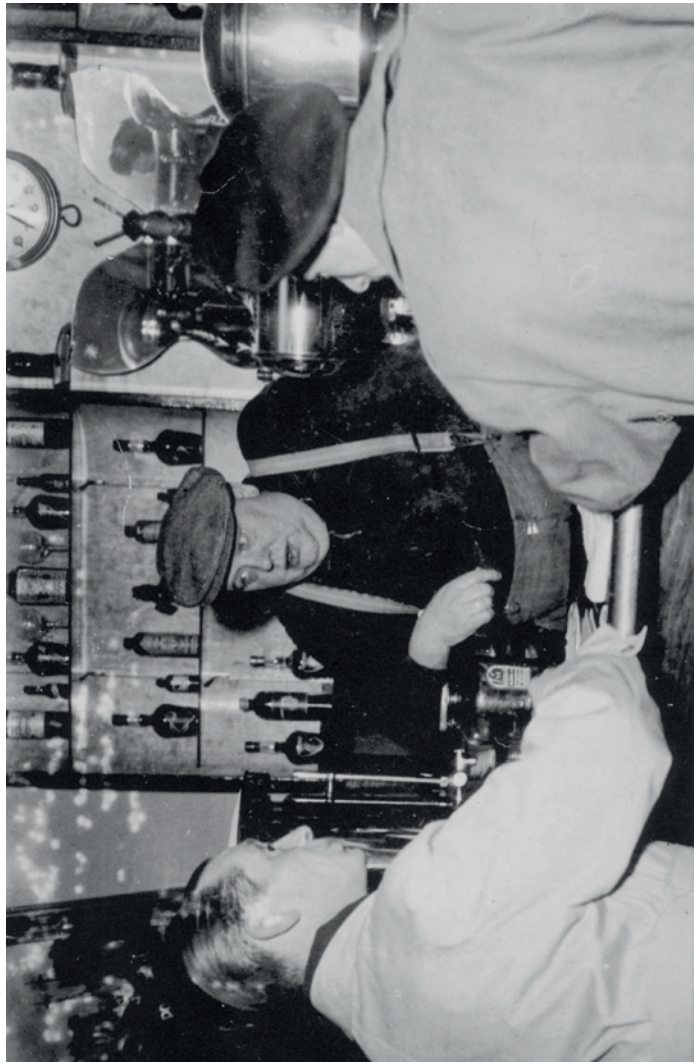

WIJK C HEEFT GEVONNEN! (1984)

Loop de Willemstraat uit tot café Ouwe Dikke Dries.

4. Stamkroeg

Martinus de Winter bijgenaamd 'Dikke Dries' nam hier in 1937 een kroeg over. Sindsdien zitten corpsballen en rasechte Utrechters er *saompies* aan zijn toog. En dat was – of is weer – uitzonderlijk, want de meeste kroegen hielden de bralapen liever buiten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het sociëteitsgebouw van het Utrechts Studenten Corps in gebruik genomen door de Duitsers. De leden moesten het 'vergaderen' voortaan elders doen. Ze vonden hier hun toevluchtsoord. Het verhaal gaat dat Dries al het zilverwerk van het corps heeft verdeeld onder Wijk C'ers, om inbeslagname te voorkomen. Na de oorlog kwam dit zilverwerk volledig retour. Als dank voor de hulp werden Dries – en nadien zoon Joop – benoemd tot erelid voor het leven. Kleinzoons Ries en Ton openden later de Nieuwe Dikke Dries. Als vanzelf werd dit de Ouwe Dikke Dries.

BIJ DRIES AAN DE BAR (1940)

Ga rechtsaf (Waterstraat). Steek de Sint Jacobsstraat over naar het borstbeeld voor de huisjes voor de kerk.

5. Big in Japan

Op 23 oktober 1964 zat Japan aan de buis gekluisterd. Het was de laatste dag van de Olympische Spelen in Tokio. Op het program stond de judofinale. De sport die Japan als thuisland had toegevoegd. Maar dan: tegen ieders verwachting in was het niet hun top-judoka Akio Kamiaga die het goud pakte, maar Anton Geesink, een reus uit Wijk C. Met zijn 1 meter 98, 120 kilo en schoenmaat 49,5 – zijn schoenen staan in het Volksbuurt-museum links om de hoek – zette hij judo als sport wereldwijd op de kaart. Utrecht stond op zijn kop. Duizenden mensen kwamen naar het stadhuis voor de inhuldiging. Daar kwam burgemeester De Ranitz tevoorschijn, in judopak, hij had zelf de bruine band. Hij overhandigde Geesink een reusachtige lauwerkrans en sprak: 'Ik geloof wel dat ik mag zeggen dat Nederland zaterdagavond als het ware de wereld "in zijn greep" heeft gekregen.'

GEESINK EN BURGEMEESTER DE RANITZ (1959)

Ga links van de kerk en vervolg de Waterstraat. Ga links (Jan Meijenstraat) en loop door tot het einde.

6. Oranje boven

Even links, in wat toen nog de Zandstraat heette, opende Jacoba 'Ka' Blommers in de negentiende eeuw een logement: Het Oranjehuis. De oud-KNIL-militairen die er woonden waren aan haar strenge regime onderworpen. Vloeken was verboden, net als sterke drank, en op de dagen dat haar gasten hun pensioen uitbetaald kregen, ging de uitbaatster naar het stadhuis om het geld te innen. Ze stond bekend als 'Oranje Ka'. Voor het slapen zong ze het Wilhelmus en bij koninklijke verjaardagen versierde ze het gebouw van top tot teen en hees haar gasten in oranje kleding. Ook kreeg de straat op Ka's initiatief in 1863, als eerbetoon aan het bezoek van koning Willem III, een nieuwe naam: de Oranjestraat. Ook van haar hand was de Prinsessedag die jaarlijks werd georganiseerd om de verjaardag van prinses Wilhelmina te vieren. Dat groeide via Konin-ginnedag uit tot onze Koningsdag.

ORANJE KA VOOR HAAR ORANJEHUIS (1903)

Ga rechtsaf (Oranjestraat) en dan via de brug naar het Nijntjepleintje.

7. Papa zijn

Dick Bruna zou uitgever worden, net als zijn vader, opa en overgrootvader. Om hem klaar te stomen voor het vak ging hij eind jaren veertig naar Parijs. Daar kwam Bruna de kunst van Picasso en Matisse tegen. Hij was onder de indruk van hun kleurgebruik en eenvoud, en wist wat hem te doen stond. Terug in Nederland, trad Dick in dienst bij A.W. Bruna & Zn. Niet als uitgever, maar als ontwerper van boekomslagen en affiches. Later ging hij eigen werk maken. Zijn dagen begonnen vroeg. Om half zes fietste hij naar zijn atelier, altijd met een tussenstop: Café Orloff, tafeltje 3. Een koffie, een blik op de krant en door. Hij tekende alles met de hand, waardoor zijn lijnen een 'goede bibber' kregen. 'Da's een mooi vormpje, jongen', zei Gerrit Rietveld ooit. Voor Bruna een groot compliment. Rond vijf ruimde hij zijn atelier op en legde alle potloden klaar voor de volgende dag, voor het volgende avontuur dat nijntje zou beleven.